

اهداف آموزشی

امیداست خوانندگان محترم پس از مطالعه:

- تعریفی از مانور ارائه کنند.
- هدف از برگزاری مانور را توضیح دهند.
- انواع مانور را نام ببرند.

مقدمه

سوانح و بحران‌ها می‌توانند در هر زمانی به وقوع بپیوندند و موجب مرگ، جراحت افراد و بی‌ثباتی در اقتصاد شوند. هرچقدر جوامع گسترده‌تر و بزرگ‌تر می‌شوند تعداد و نوع سوانح بالقوه بیشتر می‌شود. به دلیل پیشرفت‌های فناورانه، اجتماعی و سیاسی موجود در این جوامع، اغلب تأثیر این سوانح شدیدتر می‌شود. آمادگی در مقابل وقوع بحران‌ها از جمله فعالیت‌های اساسی در کشورها، جوامع، صنایع و سازمان‌ها است. این اقدام‌ها در قالب چرخه مدیریت بحران تعریف می‌شود. برای مدیریت هر نوع بحران باید به ترتیب فازهای (نمودار صفحه بعد) اقدام کنیم:

تعریف مانور

مجموعه اقدام‌هایی است که هدفشان ارتقای سطح آمادگی تیم‌های واکنش اضطراری، کارکنان عملیاتی و افراد جامعه است. مانور می‌تواند به‌عنوان جزیی از مرحله آمادگی و کاهش خطر در سوانح و حوادث به شمار آید. حسن اجرای مانور نقش مهم آن در ایجاد آمادگی لازم جهت انجام عکس‌العمل صحیح و سریع در برابر بحران‌ها است که نتایج حاصل از آن موجب کاهش تلفات، خسارات و افزایش پایداری و تاب‌آوری می‌شود.

مانورهای آمادگی

در برابر بلایا و حوادث

ویدا محمودیان

مدیر مرکز آموزش بهورزی و بازآموزی برنامه‌های سلامت دانشکده علوم پزشکی مراغه

راضیه محمد واحدی

مدیر مرکز آموزش بهورزی و بازآموزی برنامه‌های سلامت دانشکده علوم پزشکی مراغه

مسعود بهلولی

رئیس مرکز بهداشت و مسؤول واحد کاهش خطر در بلایا و حوادث دانشگاه علوم پزشکی لرستان

الهام شیخ آزادی

کارشناس مسؤول آموزش بهورزی و رابط فصلنامه بهورز دانشگاه علوم پزشکی لرستان

علی باقری

کارشناس گروه کاهش خطر در بلایا و حوادث معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی لرستان

اهداف برگزاری مانور و رزمایش

برگزاری مانور و رزمایش می تواند به منظور نیل به اهداف ذیل انجام پذیرد:

۱. افزایش هماهنگی میان تیم ها و سازمان های درگیر در حادثه
۲. تعیین ضعف ها و کاستی های برنامه ریزی مدیریت حادثه و بحران
۳. تعیین نقاط ضعف در منابع و تجهیزات موجود
۴. تعیین و تمرین نقش ها و مسؤولیت های افراد و نهادهای مختلف درگیر
۵. آموزش، افزایش آگاهی و مهارت عملکردی تیم های واکنش اضطراری، کارکنان و مردم عادی
۶. آزمایش برنامه ها و سیستم ها و سازمان ها در شرایط موجود

انواع مانور شامل موارد ذیل است:

مانور توجیهی و مباحثه ای (Seminar Orientation)

مانور توجیهی، پایه رزمایش های مدیریت بحران است و مبنای برنامه جامع رزمایش را تشکیل می دهد. مانور توجیهی باید دارای اهداف مشخص و تدوین شده باشد. نوعی از مانور توجیهی، مانور مباحثه ای است. در مانور مباحثه ای بحث بر روی سناریو انجام می شود. در این نوع از رزمایش، افراد موارد توافق شده قبلی را باهم مرور می کنند، از این راه اثربخشی برنامه ها را آزمایش می کنند، ارتباط ها را شکل می دهند و به دنبال ایده های جدید هستند. در این نوع رزمایش ها معمولاً افرادی شرکت می کنند که در سطح استراتژیک هستند.

تمرین میدانی (Drill)

تمرین میدانی عمدتاً توسط نیروهای عملیاتی انجام

می شود و بر روی یک حوزه پاسخگویی تمرکز دارد. مانند امداد رسانی، جست و جو و نجات، اطفای حریق، تخلیه و اسکان اضطراری، تخلیه مجروحان، امنیت و انتظامات.

مانور دور میزی (Table Top)

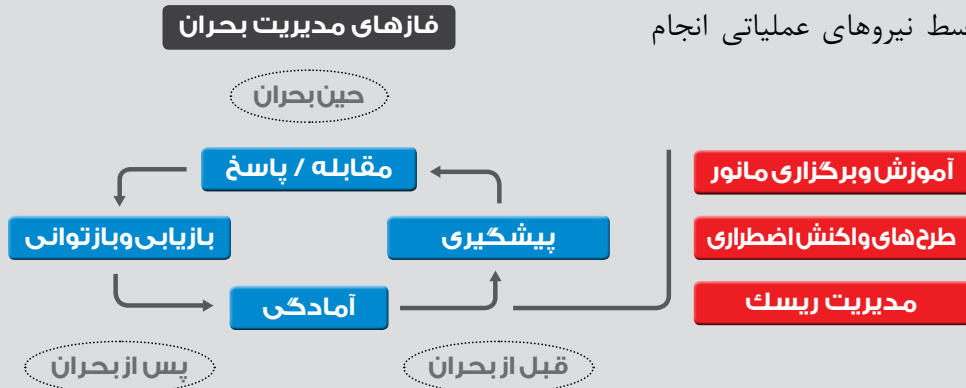
مانور دور میزی بیشتر روی فرآیندهای پاسخگویی و سلسله مراتب فرماندهی تمرکز دارد. طراحی و اجرای این مانور بسیار دشوارتر بوده و امکان ارزیابی دقیق تر آن نیز وجود دارد. با توجه به اثرگذاری این مانور در ایجاد یکپارچگی و هماهنگی بین سازمان ها و نهادهای مختلف و هزینه های کم برگزاری آن، اجرای بیشتر آن در سطوح مختلف توصیه می شود.

مانور تخصصی (Functional)

مانورهای تخصصی، انواع تکامل یافته و پیچیده تر تمرینات میدانی است. در این نوع مانور، یک فعالیت تخصصی در مقیاسی بزرگ تمرین می شود. بنابراین، سناریویی مبتنی بر حضور و مشارکت چندین سازمان و نهاد متولی به همراه یک پشتیبانی عمومی گسترده که شامل تمرینات میدانی و فرماندهی و کنترل دور میزی است را در برمی گیرد. این نوع مانور در زمانی که برنامه ریزی های مفصل وجود داشته و فرماندهی با شبکه گسترده ای برای مقابله در یک حوزه مانند جست و جو و نجات، تریاژ و تخلیه مجروحان، درمان اضطراری، تخلیه و اسکان اضطراری روبروست، با هدف تقویت هماهنگی در بین همه نهادهای درگیر در آن حوزه انجام می شود.

مانور تمام عیار (Full Scale)

مانورهای تمام عیار که در رأس این مانورها قرار دارد، عملکرد هماهنگ همه سازمان ها و عوامل دخیل در

مهم‌ترین ویژگی انواع مانورها

نوع مانور	ویژگی‌های مهم
سمینار توجیهی	یک مانور و تمرین واقعی نیست، برنامه‌های مانور به شرکت‌کنندگان و نقش آنان در مانور معرفی می‌شود.
تمرین محدود	سنجش و آزمایش یک فعالیت اختصاصی است، اغلب در داخل یک سازمان انجام می‌شود، اغلب میدانی هستند، معمولاً ارزیابی می‌شوند.
دورمیزی	معمولاً به منظور «بیان مشکل» استفاده می‌شود نه پیام، برای بررسی بحث‌های زیرساختی طراحی می‌شود، محدودیت زمانی ندارد.
مانور عملکردی	یک یا بیش از یک عملکرد اضطراری آزمایش می‌شوند، مرکز عملیاتی اضطراری فعال می‌شود، ورودی‌ها، پیام‌ها هستند، در یک زمان واقعی اجرا می‌شود، به‌طور طبیعی ارزیابی می‌شوند.
مانور واقعی	تمرین عکس‌العمل‌های بین میدان کار و مرکز عملیاتی اضطراری است، مرکز عملیاتی اضطراری فعال شده است، ورودی‌ها، پیام‌ها هستند، در یک زمان واقعی اجرا می‌شوند، به‌طور طبیعی ارزیابی می‌شوند.

- * مشکلات بیمه‌ای افراد و کارکنان است.
- * **نیازهای لجستیکی:** غذا، انتقال، محل سکونت، انبار مواد و مواد مصرفی است.
- * **توجهات قانونی:** نیازهای قانونگذاری و توافقنامه‌ها است.
- * **سناریو:** عبارت از داستانی است که مانور بر اساس آن شکل می‌گیرد. این عامل، مستقل از عوامل دیگر است.
- * **زمان:** حدود زمانی انجام مانور، مدت زمان مورد نیاز برای انجام مانور و شب یا روز بودن زمان انجام مانور است.
- * **ابعاد مانور:** میزان پیچیدگی مانور، تعداد افراد درگیر در اجرا یا مدیریت مانور و تعداد سازمان‌های درگیر است.
- * **محل مانور:** محل جغرافیایی انجام مانور، میزان فضای مورد نیاز، انتخاب محل‌های احتمالی دیگر، میزان دسترسی به محل انجام مانور، کسب اجازه‌های لازم و میزان نیاز به ناحیه بندی منطقه مانور است.
- * **کارکنان:** دانستن اینکه چه افرادی باید درگیر شوند؟ میزان دسترسی افراد مذکور (صلاحیت امنیتی) به اطلاعات طبقه‌بندی شده، میزان دسترسی به افراد مذکور و افراد کلیدی مؤثر در کنترل مانور است.
- * **سازمان‌ها:** سازمان‌های کلیدی، سازمان‌های حمایت‌کننده و محدودیت‌های سازمانی موجود است.

پاسخگویی را تمرین و ارزیابی می‌کند. هرچقدر از تمرینات میدانی به سمت مانورهای تمام‌عیار حرکت می‌کنیم، مرور برنامه‌های عملیاتی به انجام تمرینات ترکیبی و نزدیک به واقعیت نزدیک‌تر می‌شود. به همین ترتیب، هزینه برگزاری این مانورها نیز بیشتر می‌شود.

عوامل مؤثر بر انجام مانور

- * **هزینه‌ها:** تعیین انواع هزینه‌ها (هزینه‌های پرسنلی، تجهیزاتی، تغذیه، سکونت در منطقه مانور، سفر به منطقه مانور، استخدام و به‌کارگیری نیرو، سوخت و دیگر مواد مصرفی) و در حقیقت دانستن اینکه چه کسی هزینه‌ها را پرداخت خواهد کرد.
- * **تجهیزات:** میزان نیازها، محدودیت‌ها و میزان دسترسی است.
- * **مسئولیت‌های اجرایی سازمان‌های درگیر:** آیا برنامه نوشته‌شده واقعاً میزان آمادگی اجرایی سازمان‌ها را نشان خواهد داد؟
- * **وضعیت آب‌وهوا:** شرایط تغییر ناگهانی آب‌وهوا در منطقه انجام مانور است.
- * **مدیریت:** نیاز به گزارش‌های کتبی یا رایانه‌ای در مانور، پشتیبانی انسانی مانور، هشدار دهی به ساکنان نزدیک به منطقه و دیگر سازمان‌ها و وجود

انتخاب، اجرا و پیاده سازی مانور (نمونه‌ای از یک برنامه اجرایی)

زمان پایان	عملکردهای مسؤلان	عملکردهای تیم
قبل از ۳ ماه	برگزاری جلسات برنامه‌ریزی‌های اصلی و ضروری	
قبل از ۱/۵ تا ۲ ماه	توجیه سازمان‌های دولتی، سازماندهی خدمات، تعیین ساختار شبیه‌سازی، گردآوری تیم برنامه‌ریزی و توجیه آن‌ها	حضور در جلسات به منظور توجیه تیم‌ها
۲ ماه قبل از مانور	بازبینی و نهایی کردن سناریو	بازبینی و تقویت روش‌های مانور، سازماندهی شبیه‌سازی، سازماندهی شرکت‌کنندگان، بازبینی سناریوی مانور
قبل از ۱/۵ تا ۱	جمع‌آوری مطالب مانور، آماده‌سازی اهداف جهت طبقه‌بندی کردن پیام‌ها	آماده کردن دفترچه راهنمای شرکت‌کنندگان، آماده کردن داده‌های عملیاتی
قبل از ۱ ماه	بازبینی پیام‌ها و اطلاعیه‌ها با تیم	بازبینی پیام‌ها و اطلاعیه‌ها با مسؤل، بازبینی فرم‌های ارزیابی، چاپ فرم‌ها، آماده کردن پیام‌های طبقه‌بندی شده
قبل از ۲ هفته		پیام‌ها و اطلاعیه‌ها را در داخل یک جدول زمان‌بندی قرار دهند، افزایش جلسات آموزشی
قبل از یک هفته	آماده کردن تسهیلات و خدمات مانور	
روز مانور	توجیه شرکت‌کنندگان، چک کردن فعالیت‌ها قبل از مانور، هدایت مانور	کمک در چک کردن فعالیت‌های قبل از مانور
۱ هفته پس از مانور	کمک در آماده کردن گزارش نهایی	بازبینی نهایی گزارش و ارائه پیشنهادها
۲ هفته پس از مانور	بازبینی و ارائه گزارش	
۳ هفته پس از مانور	ارایه پیشنهادهای لازم	

نتیجه‌گیری

انجام مانورهای قبل از وقوع بحران می‌تواند در انجام و مدیریت بهینه منابع و نیروهای عملیاتی و هماهنگی با سایر ادارات امدادی تأثیر بسزایی در کنترل بحران ایفا کند.

- * همکاری بهورزان در برنامه‌های مقابله با اثرات حوادث غیرمترقبه و عضویت در تیم‌های مذکور بر اساس پروتکل کشوری EOP^۱
- * آگاهی و آمادگی بهورزان در ۴ مرحله مدیریت بحران
- * ارزیابی ایمنی سازه‌ای و غیر سازه‌ای خانه بهداشت

پیشنهادها

۱. EOP: Emergency operation plan پانوشته:

منابع

- * کتاب کلیات برگزاری مانور و سناریونویسی در بحران، مجتمع دانشگاهی آمایش و پدافند غیرعامل مرکز مدیریت بحران، دانشگاه صنعتی مالک اشتر
- * حاتمی، علی. (۱۳۹۴) ارزیابی مانور لحظه صفر بحران شهرداری مشهد، مشهد
- * اردلان، علی. برنامه ملی پاسخ نظام سلامت در بلایا و فوریت‌ها، وزارت بهداشت در مان آموزش پزشکی تهران، ۱۳۹۴
- * دستورالعمل کشوری خدمات سلامت سطح اول ویژه استفاده در شهر، حاشیه شهر و مناطق روستایی، ۱۳۹۵

به این موضوع امتیاز دهید (۱ تا ۱۰). کد موضوع ۱۰۰۲۱۰. پیامک ۰۳۰۰۰۷۲۷۳۱۰۰۰۱. نحوه امتیازدهی: امتیاز- شماره مقاله. مثال: اگر امتیاز شما ۸۰ باشد (۸۰-۱۰۰۲۱۰)